

*Patrik Karlsson, Lars Oscarsson, Ola Segnestam
Larsson & Filip Wollter.*

Enhetschefers syn på kunskapsformers och ramfaktorers betydelse för insatser inom socialtjänsten

Managers' perspective on the impact of knowledge and organizational conditions on the design of social services interventions

Swedish and international research shows that social work intervention design is permeated by a plurality of discretionary actors, knowledge forms, and organizational conditions. Against this background, this paper presents the results of a national questionnaire survey that explored and compared the organizational conditions and knowledge base of intervention design in local public administrations in Sweden. The empirical material of this study was gathered through a questionnaire survey completed by managers in Swedish social services. The sampling method was stratified based on the number of inhabitants in the municipality where the local public administration unit was located. Sweden's 290 municipalities were divided into four strata. The data were analysed by descriptive statistical methods and correlation analysis (Spearman). The study found social work intervention design to be permeated by a pluralism of knowledge forms and organizational conditions. However, managers described some knowledge forms as more significant than others for the choice and design of interventions: professional experience-based knowledge, research-based knowledge, and evidence-based knowledge were described as the most significant. Client knowledge and layperson knowledge were described as the least significant, while organizational knowledge, such as local follow-ups and evaluations, was described as having a moderate impact on intervention design. When it comes to administrative and organizational conditions, financial restrictions were not reported as a crucial factor for the choice and design of interventions, while legislation and procurement were reported to have a greater impact.

Filip Wollter, doktorand, institutionen för socialvetenskap, Ersta Sköndal Bräcke högskola.

Ola Segnestam Larsson, ekonomie doktor, institutionen för socialvetenskap, Ersta Sköndal Bräcke högskola.

Patrik Karlsson, docent, institutionen för socialt arbete, Stockholm universitet.

Lars Oscarsson, professor, institutionen för socialvetenskap, Ersta Sköndal Bräcke högskola.

Kontakt: filip.wollter@esh.se

Introduktion

I artikeln presenterar vi en nationell studie av enhetschefers syn på olika kunskapsformers och ramfaktors förekomst och betydelse för utbud och beslut om insatser inom socialtjänstens individ- och familjeomsorg. Studien springer ur resultaten av en svensk policystudie på nationell nivå som visade att en rad kunskapsformer ses som eftersträvansvärda inom socialtjänsten (Wollter, Segnestam Larsson & Oscarsson 2021; studien presenteras i nästa avsnitt).

Det är väl belagt i internationell forskning att kunskap och andra faktorer är relaterade till val och utformning av insatser inom socialt arbete, inklusive kunskapsformer som vetenskaplig, professionell, organisatorisk och brukarkunskap (Drury-Hudson 1997, 1999; Osmond 2001, 2006; Pawson m.fl. 2003; Payne 2007; Trevithick 2008) och ramfaktorer som kostnadskontroll, granskningssystem och upphandlingsprocesser (Evetts 2002, 2003; Hall 2012; Lindgren 2014; Power 1997). Dessa förhållanden gäller antagligen också svensk socialtjänst. De här formerna och faktorerna kan ibland framstå som svårförenliga eller till och med i konflikt med varandra (Wollter m.fl. 2021). Samtidigt saknas det aktuella svenska studier som på en nationell nivå visar vilken utbredning och upplevd betydelse kunskapsformer och ramfaktorer har för kommunernas utbud och val av insatser.

Ett förhållande som gör socialtjänsten särskilt intressant och angelägen att studera är avsaknaden av en närmare offentlig reglering av vilka kunskapsformer och ramfaktorer som socialtjänsten och dess socialarbetare ska ta hänsyn till. I socialtjänstlagen specificeras inte närmare, med få undantag, vilka situationer som berättigar till stöd eller vilka insatser brukare inom socialtjänsten har rätt till. Detta då det ska finnas utrymme för lokal och individuell anpassning (Socialdepartementet 1979) och då kommunalt valda lekmän ytterst är ansvariga för att ange ramarna för detta handlingsutrymme. När det gäller kunskapsformer står det i socialtjänstlagens 3 kap. 3 § (SFS 2001:453): "Insatser inom socialtjänsten ska vara av god kvalitet" och "För utförande av uppgifter inom socialtjänsten ska det finnas personal med lämplig utbildning och erfarenhet".

Det kan jämföras med hälso- och sjukvården där 6 kap. 1 § i patientsäkerhetslagen (SFS 2010:659) säger att personalen "ska utföra sitt arbete i överensstämmelse med vetenskap och beprövad erfarenhet". Inom hälso- och sjukvården krävs det också av Socialstyrelsen legitimerad personal för att utföra kvalificerade bedömningar och insatser. Avsaknaden av en legitimerad profession med specifikt utpekade kunskaper i kombination med ett lokalpolitiskt lekmanansvar har bidragit till att socialtjänsten som praktik- och politikområde kan koloniserats av olika intressegrupper och vetenskapliga, ideologiska och politiska perspektiv. Här finns också antagligen en av förklaringarna till att socialtjänsten blivit ett av de välfärdsområden som är föremål för statens ambitioner för en ökad kunskapsstyrning av verksamheten – och där den

medicinska kliniska forskningen och praktiken i form av evidensbaserad medicin utgör en förebild (Regeringen 2014).

Trots att en pluralism av kunskapsformer och ramfaktorer är väl belagd och att den offentliga regleringen tycks främja denna pluralism har tidigare forskning främst fokuserat på enskilda former och faktorer. Forskning som omfattar flera former och faktorer, och där pluralismen i sig är i fokus, är sällsynt. Syftet med denna studie är därför att genom en nationell enkätstudie riktad till enhetschefer inom socialtjänstens barn- och familje- samt missbruksverksamheter beskriva och analysera deras syn på olika kunskapsformers och ramfaktorers förekomst i landets kommuner och i vilken utsträckning de anses påverka utbud och val av insatser. Artikeln utgör därmed ett bidrag för att förstå kunskapsformernas och ramfaktorernas relativa påverkan och grad av samexistens för utbudet och valet av insatser inom socialtjänsten. Tre forskningsfrågor styr studien:

- a. Vilken utbredning och påverkan har olika kunskapsformer och organisatoriska ramfaktorer enligt enhetscheferna?
- b. Vilken karaktär har de olika kunskapsformerna enligt enhetscheferna?
- c. Finns det skillnader i uppfattningen om de olika kunskapsformernas och ramfaktorernas påverkan beroende på kommunstorlek och verksamhetsinriktning?

Artikeln bygger på data från en nationell enkät riktad till enhetschefer för ett urval av Sveriges kommuners barn- och familje- respektive missbruksverksamheter. I artikeln diskuterar vi också några tänkbara förklaringar till den bild av praktiken som studien ger och till utvecklingen av en ökad statlig styrning av socialtjänstens kunskapsformer och ramfaktorer som också återspeglas i våra resultat.

I artikeln definierar vi kunskapsformer som normativa utsagor om lämpliga eller prioriterade kunskaper som socialtjänsten enligt nationella policydokument bör eller ska grunda sitt utbud eller val av insatser på. Kunskapsformerna är hämtade från den nationella policystudie som nämndes inledningsvis och som beskrivs närmare i nästa avsnitt. Begreppet ramfaktor utvecklades av pedagoger i Umeå under 1960-talet och avsåg förhållanden utanför lärarens direkta kontroll som påverkar undervisningen och som bidrar till att på olika sätt främja eller hämma den (Dahllöf 1967) – exempelvis tid, lokaler och styrdokument. I den här studien avses med ramfaktor faktorer utanför socialsekreterarens direkta kontroll som i forskningen har identifierats ha stor påverkan på hur utbud och beslut om insatser faktiskt gestaltats: kostnader, tillgänglighet, lagstiftning och ramavtal.

En svensk policystudie

Ovan hänvisas till resultaten från en svensk policystudie på nationell nivå (Wollter m.fl. 2021). Studiens övergripande syfte var att studera och analysera förekomsten av olika kunskapsformer i policydokument under perioden 1992 till 2015 med relevans för socialtjänstens barn- och familje- samt missbruksverksamheter. Studien genomfördes i form av en genomgång av tidigare forskning om kunskapsformer inom socialt arbete och en innehållsanalys av typen *directive approach* (Hsieh & Shannon 2005) av policydokument på regeringens, ett antal myndigheters och Sveriges Kommuner och Regioners webbplatser. Myndigheterna var Socialstyrelsen, Riksrevisionen (tidigare Riksrevisionsverket) och Statens beredning för medicinsk och social utvärdering. Följande kunskapsformer identifierades i policydokumenten och det är också dessa som används i artikeln:

- Professionell kunskap: socialarbetarens egna kunskaper som de skaffat sig genom utbildning och yrkeserfarenhet.
- Vetenskaplig kunskap: forskningsstudier och systematiska kunskapssammanställningar.
- Organisationskunskap: lokala uppföljningar och utvärderingar, utredningsstöd och standardiserade bedömningsinstrument.
- Brukarkunskap: underlag från brukarorganisationer och brukarråd, egna brukaruppföljningar och den individuella brukarens erfarenheter av sina problem, behov och önskemål.
- Evidensbaserad praktik: vetenskaplig kunskap såväl som professionell och brukarkunskaper.
- Lekmannakunskap: de lokala politikernas kunskaper, uppfattningar och värderingar gällande utbud och beslut om biståndsinsatser.

Det ska noteras att kunskapsformerna inte är analytiskt renodlade kategorier med de sedvanliga krav som kan ställas på sådana, utan definierade så som de framträder i tidigare forskning och nationella policydokument. Så kan till exempel professionell kunskap och vetenskaplig kunskap behandlas som separata storheter utan att deras hemhörighet i evidensbaserad praktik också kommenteras. Det är samtidigt vanligt att till exempel professionell respektive vetenskaplig kunskap ses som delar av den kunskapsmassa som utgör, eller bör utgöra, grunder för socialt arbete.

Indelningen i dessa kunskapsformer är därför generellt inte självklar utan given av hur de definieras och beskrivs i tidigare forskning och i de studerade policydokumenten. Men eftersom en central ambition i studien är att studera i vilken utsträckning kunskapsformerna som är identifierade på den nationella policynivån återfinns inom den kommunala socialtjänsten, har vi behållit policynivåns beskrivningar av dem.

Flera forskare har också kritiserat beteckningar och beskrivningar av enskilda kunskapsformer. Till exempel anger Avby (2015) att inte ens experter kan enas om en definition av evidensbaserad praktik, Gambrell (2006) att olika definitioner av evidensbaserad praktik leder till olika inriktningar i praktiken och Gegner, Righard och Denvall (2018) att praktiker tolkar begreppet evidensbaserad praktik på olika sätt. När Nilsson och Sunesson (1988) undersökte kunskapsanvändning i 15 svenska kommuner drog de slutsatsen att vilken funktion vetenskap kommer att få i praktiken bestäms av den kontext den används inom. Den kan därmed användas i olika syften, exempelvis som stimulans till nya tankebanor eller som politiskt slagträ. Vetenskapliga kännetecken som standardiserad metod påverkar dock inte dess funktion eller användning.

I genomgången av tidigare forskning nedan relaterar vi kunskapsformerna ovan till andra forskares ambitioner att sammanställa och kategorisera de kunskapsformer som förekommer, eller anses bör förekomma, inom socialt arbete.

Tidigare forskning

Internationell forskning har under en längre tid uppmärksammat att det sociala arbetet har ett "tvetydigt och ambivalent förhållande till sin vetenskapliga kunskapsbas" (vår översättning) (Sheppard 1995 s. 265). Ett flertal forskare har försökt undersöka och kategorisera de kunskapsformer som påverkar. Till exempel föreslår Trevithick (2008) att socialt arbete och dess beslutsfattande är grundat på tre kunskapsformer. Den första är teoretisk kunskap som bland annat ökar förståelsen för människor och historia, analyserar rollen och syftet med socialt arbete samt skapar förhållningssätt och metoder i arbetet. Den andra är faktisk kunskap som statistik, uppföljningar och utvärderingar liksom kunskap om lagstiftning och policy. Slutligen uppstår praktisk kunskap i handling och aggregeringen av dokumenterad erfarenhet. Pawson med flera (2003) å sin sida föreslår att socialt arbete är baserat på organisatorisk kunskap (verksamhetens standards), praktikerkunskap baserad på erfarenheter och kunskap om klientens situation som härrör från klientens utsagor, vetenskaplig kunskap och kunskap om ideologi och politik.

Drury-Hudsons (1999) kategorisering är relativt lik både Pawsons med flera och Trevithicks, men är uppdelad något annorlunda. Kategoriseringen inkluderar 1) teoretisk kunskap synonymt med forskningsbaserad kunskap; 2) empirisk kunskap, som innebär systematisk datainsamling av praktikens erfarenheter; 3) procedurkunskap om den organisatoriska och juridiska kontexten; 4) personlig kunskap utvecklad under ett livslångt lärande och 5) praktisk visdom som utvecklas genom att systematisera och dokumentera arbetet. Sheppard (1995) slutligen föreslår tre, något mer övergripande kategorier: kunskap som kommer ur vardagen och att leva och verka

i ett samhälle, kunskap som kommer från samhällsvetenskapen och kunskap som kommer från det sociala arbetets praktik.

Även om forskarna ovan specificerar och ibland använder olika begrepp kan vi konstatera att det är tre mer övergripande kunskapsformer som återkommer: erfarenhetsbaserad praktiker- eller praktikkunskap, empirisk eller vetenskaplig kunskap och en mer allmän, social kunskap kring människan och samhället.

Om vi vänder oss mot studier av svensk socialtjänst visar de på en kunskapspluralism både på den statliga policynivån (Wollter m.fl. 2021) och i den lokala praktiken (Avby 2015; Blom, Morén & Nygren 2013; Nordlander 2007). Studier visar vidare att professionell och kollegial kunskap har en central roll vid val av insatser (Avby 2018; Nordlander 2007; Tengvald 2006; Wingfors 2004) och att vetenskap och evidensbaserad praktik har fått en alltmer framskjuten plats (Bergmark & Lundström 2008; Liljegren & Parding 2010). Denna utveckling har till stor del drivits på av statliga myndigheter (Socialdepartementet 2008; Socialstyrelsen 2011) och en ökad statlig kunskapsstyrning, bland annat i form av sammanställningar av vetenskapliga effektstudier av olika behandlingsmetoder (Alm 2015; Bergmark, Bergmark & Lundström 2011; Soydan 2010). Det finns också forskning som visar att utbildning och statens projektmedel är viktiga faktorer som bidrar till att sprida kunskap till praktiken (Billsten 2019).

Samtidigt har brukarens erfarenheter lyfts fram som en specifik kunskapskälla (Eriksson 2015, 2017), särskilt om erfarenheterna har bearbetats och delats med andra i samma situation (Karlsson 2016). Kunskap som aggregeras på lokal organisationsnivå, till exempel genom standardiserade bedömnings- och utredningsstöd, lokala uppföljningar och utvärderingar, har också lyfts fram som viktiga för val och motivering av insatser (Alexanderson 2006) och för att styra verksamheter (Shanks 2016; Shanks, Lundström & Bergmark 2014). Det finns också studier som visar hur lekmännen i socialnämnden påverkar professionen och etablerar en normativ standard för vilka beslut och val av insatser som kan passera socialnämnden (Forkby, Höjer & Liljegren 2014, 2016).

Det finns även studier av enskilda kunskapsformer inom det sociala arbetets praktik. En studie från slutet av 1990-talet visar att vetenskapliga resultat inte användes i någon större utsträckning och att det viktigaste för yrkesutövningen var det man lärt sig själv inom ramen för sitt arbete (Bergmark & Lundström 2000). En uppföljande studie tio år senare visar att socialarbetare har blivit mer positivt inställda till att använda vetenskaplig kunskap och evidensbaserad praktik (Bergmark & Lundström 2008). En enkätundersökning från Socialstyrelsen (2017) till enhetschefer inom socialtjänsten vid fyra tillfällen mellan 2007 och 2016 visar däremot att användningen av evidensbaserad praktik är generellt sett oförändrad över tid och att frontlinjearbetare inte anses ha tillräcklig kompetens för att söka och värdera evidens. Nykänen (2017)

jämför argument och motargument för en upplyst praktiker och riktlinjeversion av evidensbaserad praktik och föreslår stabilitet och kontinuitet samt närhet och tvärvetenskaplighet som viktiga komponenter för att utveckla organiseringen av evidensbaserad praktik. Studier visar också på en uppdelning bland socialarbetare mellan förespråkare för vetenskaplig respektive erfarenhetsbaserad lokal kunskap (Denvall 2001; Tydén, Josefsson & Messing 2000). De senare ser ofta den vetenskapliga kunskapen som mindre användbar eller baserar sina beslut främst på brukarkunskap, erfarenhetsbaserad och kollegial kunskap (Börjeson 2006; Avby 2015; Avby, Nilsen & Ellström 2017). Gambrill (2019) argumenterar för att egenskaper i forskningens praktik kan försvåra för socialarbetare att ta till sig och använda resultat från vetenskaplig kunskap.

När det gäller ramfaktorer kan forskningen om socialtjänsten delas in i tre kategorier som påverkar utbud och val av insatser: upphandling och kontrakt drivet socialt arbete, budget och ekonomi samt lokala riktlinjer. Lindqvist (2014) visar exempelvis på fyra olika problem när det gäller upphandling och kontrakt drivet socialt arbete: 1) att specificera och mäta god kvalitet, 2) att utföraren efter ett tag har bättre kunskap om brukaren än beställaren, 3) att socialtjänsten är både köpare och medproducent av vården och 4) att förutse positiva utfall. Andra problem som forskningen påvisat är att många kommuner är oerfarna som upphandlare (Forkby & Höjer 2008) och att målen för den upphandlade vården kan vara vagt formulerade (Höjer & Forkby 2011). När det gäller den andra kategorin, budget och ekonomi, visar forskning på en allmän internationell trend där kostnader får ökad påverkan på val av insats (Harlow 2003), vilket även är giltigt i Sverige (Shanks 2016).

Budgetansvar har också flyttats nedåt mot lägre chefsnivåer inom individ- och familjeomsorgen (Shanks 2016). När det gäller hur lokala riktlinjer påverkar val och utformning av insatser visar exempelvis Åström (1988) att kommunala riktlinjer är den första skriftliga juridiska källa som en stor majoritet av socialsekreterarna konsulterar vid behov av juridisk vägledning. Resultatet bekräftar Stranz (2007) som menar att kommunala riktlinjer fått en ökad betydelse för beslutsfattande inom individ- och familjeomsorgen. Kjellbom (2009) visar samtidigt att kommunala riktlinjer inom samtliga kommuner i Stockholms län innefattar väldigt olika syn på eget ansvar när det gäller rätten till bistånd för hyresskuld. Det finns också svensk forskning som undersöker hur tjänstemän prioriterar mellan olika former av ramfaktorer och där ett resultat är att de flesta ramfaktorer ses som betydelsefulla (exempelvis Wörlén 2010).

Sammanfattningsvis visar genomgången av tidigare forskning att socialtjänstens utbud och val av insatser präglas av olika kunskapsformer och ramfaktorer. Genomgången visar också på statens intresse för vetenskaplig kunskap och evidensbaserad praktik, att enskilda kunskapsformer i varierande grad används inom

det sociala arbetet och att det finns skillnader i synsätt mellan socialarbetare. Vidare framkommer att det finns ett behov av fler studier som ser till kunskapsformernas och ramfaktorernas utbredning och karaktär. Till exempel i vilken grad två eller fler kunskapsformer eller ramfaktorer samtidigt påverkar socialtjänstens insatser och vilka likheter och skillnader som kan finnas mellan kommuner och inom individ- och familjeomsorgen.

Material och metod

Studien ingår i ett större projekt som studerar kunskapsformer och deras användning inom socialtjänstens barn- och familje- samt missbruksverksamheter. Valet av verksamheter motiveras av de senaste decenniernas diskussioner och att forskning om och metodutveckling av socialtjänstens användande av kunskap i stor utsträckning fokuserat på dessa verksamheter (se t.ex. Shaw m.fl. 2009; Bergmark, Skogens & von Greiff 2014). I projektet ingår en enkätstudie riktad till enhetschefer i ett stratifierat urval av Sveriges kommuner. Det är den studien och dess resultat som presenteras i denna artikel.

Baserat på folkmängd år 2018 rangordnades kommunerna i fyra stratum och i varje stratum slumpades ett procentuellt urval kommuner fram – totalt 94 stycken. Det procentuella urvalet kommuner utgår ifrån ett tillvägagångssätt använt av Sveriges Kommuner och Regioner (SKR personlig kommunikation 2017-02-15). Mot bakgrund av att några få, stora kommuner bedriver en stor andel av den kommunala verksamheten i Sverige är ambitionen med tillvägagångssätt att få en skälig mängd svar från de befolkningsmässigt större kommunerna och för att det totala antalet svar ska kunna representera den samlade kommunala verksamheten i Sveriges kommuner. Hälften av enkäterna skickades till barn- och ungdomsenheter och hälften till missbruksenheter inom dessa kommuner. I vissa kommuner i stratum 1, mer än 100 000 invånare, var verksamheterna stads-, kommundels- eller distriktsuppdelade. Dessa kommunområden har betraktats som egna undersökningsenheter, vilket resulterade i totalt 188 enheter eller respondenter (se tabell 1).

I varje kommun i urvalet söktes via kommunens webbplats och eller telefonväxel uppgifter om e-postadress till enhetschef eller motsvarande för barn- och ungdomsenheter respektive vuxna missbruksenheter. Till dessa i de 188 utvalda enheterna skickades en webbenkät och påminnelser gjordes per e-post och via telefonsökning. Den huvudsakliga materialinsamlingen pågick mellan april och augusti 2018.

Tabell 1. Urval av enheter och svarsfrekvens efter kommunernas invånarantal

	Antal invånare	Antal enheter	Urval (% , n)	Svarsfrekvens (% , n)
Stratum 1	100 001–	80	100 % – 80 st	56 % – 45 enheter
Stratum 2	40 001–100 000	100	50 % – 50 st	48 % – 24 enheter
Stratum 3	20 001— 40 000	116	20 % – 24 st	58 % – 14 enheter
Stratum 4	– 20 000	336	10 % – 34 st	47 % – 16 enheter
Totalt		632	30 % – 188 st	53% – 99 enheter

Den slutgiltiga svarsfrekvensen blev 53 procent. En bortfallsanalys visar en relativt jämn fördelning av bortfallet på mellan 44 och 53 procent mellan stratumen. Däremot finns en snedfördelning mellan verksamhetsområden där fler barn- och ungdoms- än missbruksenheter besvarat enkäten: 48 (49 %) barn- och ungdomsenheter mot 32 (32 %) missbruksenheter. Snedfördelningen kan delvis förklaras av att 19 respondenter i enkäten angav att de arbetade integrerat med både barn och ungdomar och vuxna missbrukare. Det vill säga enheter som i vår urvalsprocess framstått som antingen barn- och ungdoms- eller missbruksenheter för vuxna. Vi har valt att göra dessa enheter till en egen analyskategori vid jämförelser mellan olika verksamhetsområden för att få så verksamhetsnära analyser som möjligt. Analyser har också gjorts för att kontrollera om snedfördelningen av bortfallet har påverkat resultaten. Slutsatsen är att det rör sig om relativt små eller inga skillnader mellan de olika verksamhetsområdena.

Innehållet i enkäten utgår ifrån den tidigare nämnda policystudien i vilken sex olika kategorier av kunskapsformer kunde identifieras som mer eller mindre permanenta i nationella policydokument under de senaste decennierna (Wollter m.fl. 2021). Stommen i enkäten utgörs av en uppsättning frågor med fasta svarsalternativ om respektive kunskapsform anses påverka utbudet och valet av insatser vid enskilda biståndsbeslut. Det innebär frågor om hur och i vilken utsträckning respektive form påverkar processen, men även frågor om dess relation till andra kunskapsformer, anledningar till att kunskapsformen används och vilka aktörer som söker påverka att den används. Det finns också ett antal frågor om faktorer av ramkaraktär, som kostnader, ramavtal och tillgänglighet, påverkar utbud och val av insatser. Faktorerna har valts eftersom de aktualiserats i den offentliga debatten, inom forskningen och i kontakter med praktiken.

Materialet från enkäten har sammanställts och analyserats med hjälp av statistikprogrammet SPSS. I första hand redovisas resultaten med hjälp av deskriptiv statistik i relation till de två första forskningsfrågorna. Vi har också undersökt korrelationer mellan kunskapsformer och ramfaktorer samt kommunstorlek och verksamhetsinriktning i enlighet med den tredje forskningsfrågan. En ambition med enkäten är att kunna presentera data på nationell nivå om kunskapsformer och ramfaktorer inom

de aktuella delarna av socialtjänsten. Ett i vissa avseenden jämförbart material har vad vi vet inte presenterats sedan Bergmark och Lundströms (2000) studie om socialarbetares kunskapssyn där data samlades in under 1998, det vill säga för mer än 20 år sedan.

När det gäller resultatens generaliserbarhet bör några förhållanden uppmärksammas. Bortfallet uppgår till 47 procent, vilket i dag får anses vara relativt måttligt för nationella enkäter. Som jämförelse har den senaste så kallade SOM-undersökningen från SOM-institutet vid Göteborgs universitet en liknande bortfallsprocent (Tipple & Weissenbilder 2019) och den senaste folkhälsoenkäten från Folkhälsomyndigheten (Statistiska Centralbyrån 2018) ett bortfall på 58 procent. Eftersom bortfallet är relativt jämnt fördelat över urvalsgrupperna, torde svaren också vara relativt representativa för kommunurvalet, dock med två reservationer. En gäller missbruksenheter, som är överrepresenterade i bortfallet, och den andra en osäkerhet om hur representativa de integrerade verksamheterna är för bas- och urvalspopulationen. För dessa verksamheter bör resultaten tolkas med extra försiktighet.

Resultat

Resultatpresentationen sker utifrån våra tre forskningsfrågor: vilken utbredning och påverkan olika kunskapsformer och ramfaktorer har, kunskapsformernas karaktär enligt enhetscheferna samt om det finns skillnader i resultaten beroende på kommunstorlek och verksamhetsinriktning.

Kunskapsformernas och ramfaktorernas utbredning och påverkan

Resultaten visar att tre kunskapsformer i högre grad än övriga anges påverka både utbud och val av insatser (se tabell 2). Det gäller evidensbaserad praktik, vetenskaplig och professionell kunskap som har uppgetts av cirka 90 procent av respondenterna. Organisatorisk kunskap intar en mellanposition medan brukar- och lekmanakunskap är de kunskapsformer som angetts i lägst grad. De senare avviker också på så sätt att flera kommuner angett att de inte alls påverkar utbud eller val av insatser.

Tabell 2. Andel enheter som anger att viss kunskapsform påverkar utbud och val av insatser (procent, n = 99).

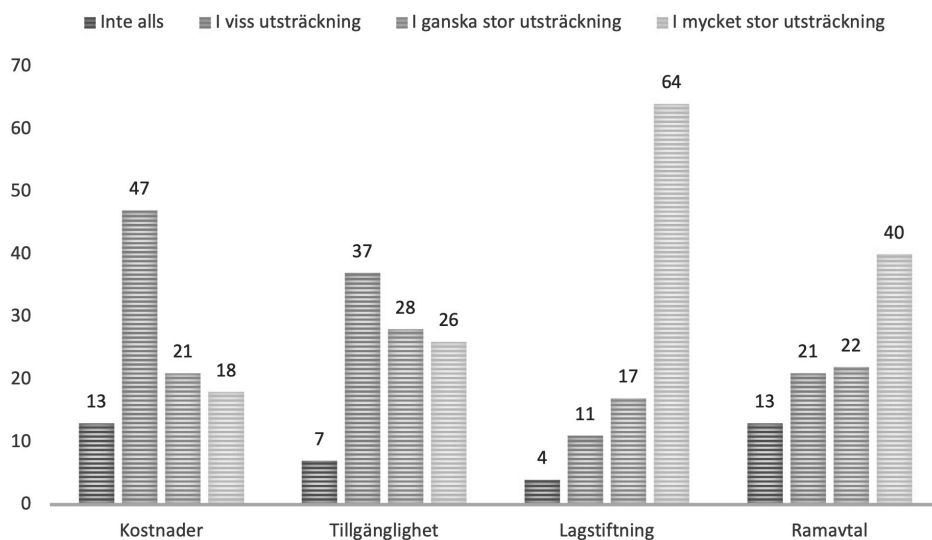
Kunskaps- formen påverkar	Professionell kunskap (%)	Vetenskaplig kunskap (%)	Organisatorisk kunskap (%)	Brukar- kunskap(%)	EBP (%)	Lekmanna- kunskap (%)
enbart utbud	0	0	3	3	2	10
enbart val av insats	7	4	9	14	4	12
både utbud och val av insats	89	91	78	60	93	41
inte alls	0	0	6	14	0	28
vet inte	4	5	4	9	1	9
Totalt	100	100	100	100	100	100

Om vi analyserar hur antalet angivna kunskapsformer fördelar sig (se tabell 3), anger en mycket stor majoritet att fem eller fler kunskapsformer påverkar både utbud och valet av insatser. 41 procent anger samtliga sex kunskapsformer. Enheter som sägs arbeta utifrån ett fåtal kunskapsformer är med andra ord sällsynta och resultaten pekar mot att det existerar en utbredd kunskapspluralism inom socialtjänstens barn- och familje- samt missbruksenheter.

Tabell 3. Antal och andel enheter som anger att ett visst antal kunskapsformer påverkar utbud och val av insats (n = 99).

Antal kunskapsformer	Antal respondenter	Procent
Sex kunskapsformer påverkar	41	41,4
Fem kunskapsformer påverkar	41	41,4
Fyra kunskapsformer påverkar	14	14,1
Tre kunskapsformer påverkar	2	2,0
Två kunskapsformer påverkar	1	1,0
En kunskapsform påverkar	0	0
Ingen kunskapsform påverkar	0	0
Total	99	100,0

Ser vi till ramfaktorer visar enkätsvaren att det främst är lagstiftning följt av ramavtal som anges påverka beslut om insatser (se figur 1) medan faktorer som tillgänglighet och kostnader gör det i mindre utsträckning. Samtidigt svarar en tredjedel av respondenterna på en fråga om insatser utanför grundutbudet av upphandlade insatser att sådana beviljas ”i ganska stor utsträckning”.

Figur 1. I vilken utsträckning olika ramfaktorer anges påverka beslut om insatser (procent, n = 99).

Om vi på motsvarande sätt som med kunskapsformer ser till hur antalet angivna ramfaktorer fördelar sig (se tabell 4) uppger knappt hälften av enheterna att tre eller fyra faktorer påverkar valet av insatser medan en fjärdedel uppger att en eller ingen faktor gör det.

Tabell 4. Antal och andel enheter som anger att ett visst antal ramfaktorer påverkar val av insats (n = 98).

Antal ramfaktorer	Antal respondenter	Procent
Fyra ramfaktorer påverkar	26	26
Tre ramfaktorer påverkar	19	19
Två ramfaktorer påverkar	28	28
En ramfaktor påverkar	19	19
Ingen ramfaktor påverkar	6	6
Total	98	99

Kunskapsformernas karaktär

Vilken karaktär har de olika kunskapsformerna? I enkäten har vi med ett antal frågor med fasta svarsalternativ frågat enhetscheferna vilka mer specifika underkategorier av kunskapsformer eller kunskapsstöd som inom respektive kunskapsform främst påverkar valet av insatser. Underkategorierna är identifierade i den nationella poli-

cystudien utifrån de beskrivningar som ges där av vad som i olika policydokument menas med professionell kunskap, vetenskaplig kunskap etcetera. Som tidigare påpekats om de olika kunskapsformerna, innebär det att inte heller underkategorierna är analytiskt renodlade utan kan "dela" snarlika underkategorier. Så till exempel återfinns underkategorin "brukarkunskap" under kunskapsformen evidensbaserad praktik och också, ytterligare specificerat, under kunskapsformen brukarkunskap. Lekmannakunskap var inte inkluderad i denna del av enkäten eftersom det inte funnits stöd i tidigare forskning för att närmare undersöka lekmannakunskapens karaktär. Resultaten presenteras i tabell 5.

Tabell 5. Vanligaste specifika typerna av kunskaper eller kunskapsstöd inom respektive kunskapsform som anges påverka val av insatser. Respondenterna kunde ange flera svarsalternativ.

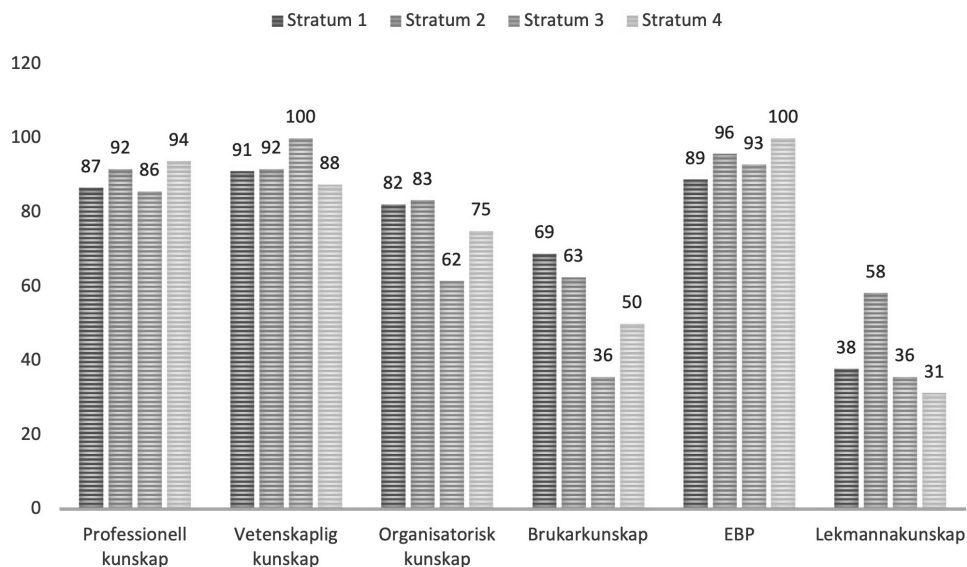
Professionell kunskap (n = 99)	Vetenskaplig kunskap (n = 99)	Organisatorisk kunskap (n = 99)	Evidensbaserad praktik (n = 99)	Brukarkunskap (n = 98)
Individuell kunskap från yrkeserfarenhet (88 %)	Systematiska kunskaps-sammansättningar (84 %)	Standardiserade bedömnings-instrument (67 %)	Professionell kunskap (82 %)	Individuella brukares erfarenheter och önskemål (58 %)
Individuell kunskap från utbildning (55 %)	Enskilda kvalitativa forskningsstudier (25 %)	Utredningsstöd (54 %)	Vetenskaplig kunskap (69 %)	Kunskap från egna brukar-uppföljningar och utvärderingar (42 %)
Delade kunskaper som systematiserats och dokumenterats (35 %)	Enskilda kvantitativa forskningsstudier (7 %)	Lokala uppföljningar och utvärderingar av den egna verksamheten (42 %)	Brukarkunskap (20 %)	Kunskap från brukar-organisationer (9 %)

Inom professionell kunskap är det främst individuell kunskap från yrkeserfarenhet som sägs påverka val av insatser följt av individuell kunskap från utbildning. Även inom brukarkunskap är det individuella brukares erfarenheter och önskemål som anges påverka mer än brukarkunskap som aggregerats och systematiserats i form av brukarutvärderingar eller brukarorganisationers samlade kunskap. Inom vetenskaplig kunskap är det framför allt systematiska kunskapsammansättningar som sägs påverka val av insats. När det gäller organisatorisk kunskap premieras kunskap via standardiserade bedömningsinstrument och utredningsstöd. En kunskapsform som till sin karaktär skiljer ut sig från övriga är evidensbaserad praktik eftersom den i sig

utgörs av de tre kunskapsformerna vetenskaplig, professionell och brukarkunskap (Gambrell 2006). Samtidigt framgår av tabell 5 att brukarkunskapen inom evidensbaserad praktik anges påverka valet av insats i betydligt mindre grad än de två övriga kunskapsformerna.

Skillnader mellan kommuner och verksamhetsinriktning

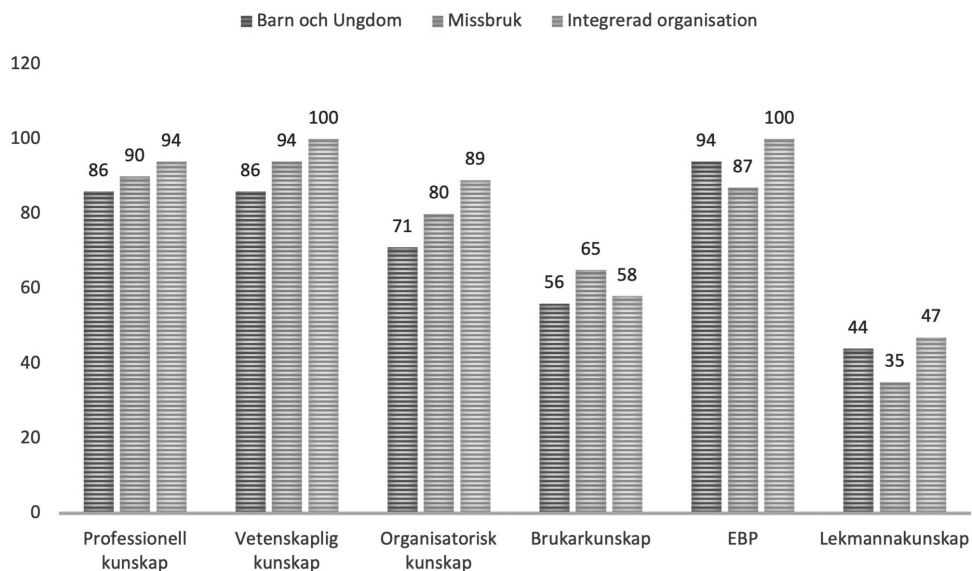
Av figur 2 framgår att det är små skillnader mellan kommuner med olika invånarantal när det gäller i vilken grad professionell kunskap, vetenskaplig kunskap och evidensbaserad praktik anges påverka utbud och val av insatser. Samtliga sägs påverka i mycket hög grad. Detsamma kan sägas gälla organisationskunskap om än på en något lägre nivå. Enhetscheferna anger att brukar- och lekmannakunskap påverkar utbud och val av insatser i lägre grad än övriga, med den nyanseringen att brukarkunskap sägs påverka mer i större kommuner.

Figur 2. Kunskapsformernas påverkan på utbud och val av insats efter invånarantal (procent, n = 98).

Om vi ser till relationen mellan faktiska invånarantal och hur många kunskapsformer enhetscheferna uppger påverka utbud och val av insatser (se tabell 3), visar en sambandsanalys på ett svagt men signifikant positivt samband (Spearmans Rho = 0,25, p = 0,012). I relationen mellan verksamhetsinriktning och kunskapsformer är skillnaderna små (figur 3). Samtidigt framgår det med något undantag att det är enheter med integrerad verksamhet som i högre grad än övriga anges påverkas av samtliga

kunskapsformer. Vi kan också se att brukar- och lekmanakunskap är de som i lägst grad sägs påverka utbud och val av insats oberoende av verksamhetsinriktning; ett förhållande som går igen i flera av studiens resultat.

Figur 3. Kunskapsformernas påverkan på utbud och val av insats efter verksamhetsområde (procent, n = 98).

Studiens resultat i relation till tidigare forskning

Vi sammanfattar och analyserar resultaten i relation till tidigare forskning utifrån de tre forskningsfrågorna. När det gäller den första forskningsfrågan, om kunskapsformernas och ramfaktorernas utbredning och angivna påverkan, visar studien att enhetschefer anger att flera kunskapsformer och ramfaktorer påverkar utbud och val av insatser. Samtidigt visar resultaten att enhetschefer anger att vissa kunskapsformer och ramfaktorer är mer förekommande än andra och därmed kan påverka utbud och val av insatser i högre grad.

Resultaten i relation till den första forskningsfrågan speglar delvis internationell forskning inom området, till exempel vad gäller betydelsen av professionell och vetenskaplig kunskap. Vidare skiljer sig resultaten delvis från tidigare svenska studier,

vilka har visat att socialarbetare ser vetenskaplig kunskap som mindre användbar och främst baserar sina beslut på brukarkunskap, erfarenhetsbaserad och kollegial kunskap (Avby 2015; Avby, Nilsen & Ellström 2017; Börjeson 2006; Tydén m.fl. 2000). Samtidigt visar Bergmark och Lundström (2008) att socialarbetare under åren 2000 till 2008 blivit mer positivt inställda till att använda vetenskaplig kunskap och evidensbaserad praktik. De kunskapsformer som är mest förekommande är också de som var mest frekvent förekommande i den tidigare nämnda polycystudien på nationell nivå (Wollter m.fl. 2021). I jämförelse med internationell och svensk forskning (Harlow 2003; Shanks 2016) visar våra resultat att andra ramfaktorer än kostnader anges påverka utbud och val av insats i högre grad.

Ser vi till den andra forskningsfrågan, om kunskapsformernas karaktär, visar studien att enhetscheferna menar att vissa aspekter av respektive kunskapsform påverkar val av insatser mer än andra. Till exempel anses individuell kunskap från yrkeserfarenhet och utbildning påverka i högre utsträckning än delade kunskaper som systematiserats och dokumenterats inom professionell kunskap. Vidare menar enhetscheferna att systematiska kunskapssammanställningar påverkar i högre utsträckning än enskilda kvalitativa och kvantitativa forskningsstudier inom vetenskaplig kunskap. Att notera är att professionell och vetenskaplig kunskap anses påverka i högre utsträckning än brukarkunskap inom kunskapsformen evidensbaserad praktik.

Resultaten i relation till den andra forskningsfrågan skiljer sig delvis från tidigare svenska studier, där exempelvis myndigheter lyfter fram att en ökad dokumentation och systematisering av socialarbetarnas kunskaper är centralt för att utveckla den professionella kunskapen (Socialdepartementet 2008; Tengvald 2006). Forskare menar också att brukares kunskaper kan tillvaratas bättre genom att deras erfarenheter bearbetas, kommuniceras och aggregeras (exempelvis Karlsson 2016).

När det gäller den tredje forskningsfrågan, om eventuella samband mellan enhetschefernas svar och kommunernas invånarantal eller verksamhetsområden, visar studien att det är små skillnader mellan kommuner med olika invånarantal och kunskapsformernas och ramfaktorernas påverkan. Det är också små skillnader mellan verksamhetsområdena och kunskapsformernas och ramfaktorernas påverkan. Däremot visar en sambandsanalys ett svagt, men signifikant positivt samband mellan kommunernas invånarantal och antalet kunskapsformer som påverkar.

Det saknas dessvärre jämförelsetal från tidigare nationella enkätstudier för eventuella samband mellan kunskapsformer och ramfaktorer samt kommunernas invånarantal eller verksamhetsområden. Tidigare forskning visar dock att ta hänsyn till kunskapsformer som evidensbaserad praktik innebär kostnader för infrastruktur och implementering (Wurmser 2009) och att förekomsten av oberoende brukar- och anhängigorganisationer påverkar graden av brukarinflytande positivt (Ershammar 2007). Tidigare forskning skulle därmed delvis kunna förklara sambandet i denna

studie mellan antal kunskapsformer och kommunernas invånarantal. Den generella bilden är dock att de aktuella verksamheterna inom socialtjänsten uppges karaktäriseras av en pluralism, där enhetscheferna svarar att flertalet övergripande kunskapsformer och delvis också ramfaktorer utövar ett påtagligt inflytande.

Diskussion

Vi har i inledningen beskrivit att ett förhållande som gör socialtjänsten särskilt intressant och angelägen att studera är avsaknaden av en närmare offentlig reglering av kunskapsformerna, och att socialtjänstlagen som ramlag ger kommunerna ett stort handlingsutrymme för lokal och individuell anpassning (Socialdepartementet 1979). Socialtjänsten kan här ses som ett exempel på den svenska modellen: en välfärdsmodell som strävar efter att inkludera aktörer på såväl lokal som nationell nivå, inklusive lokala och nationella politiker, centralbyråkrater och, i vårt fall, socialarbetare (Rothstein & Trädgård 2007).

Dock har denna välfärdsmodell under de senaste decennierna utmanats av en utveckling från professions- till organisationsstyrning (Evetts 2010). Denna utveckling kan sägas vara en del i en större rörelse mot ökad standardisering och effektivitetskontroll inom offentlig förvaltning under beteckningen *new public management* (Liljegren & Parding 2010). Utvecklingen sammanfaller delvis i tid med vad som ibland kallas "evidensrörelsen" inom först medicinen och sedermera inom det sociala arbetet (Bohlin 2011), och som konkretiserats som kunskapsformen evidensbaserad praktik. I Sverige är det främst staten i form av Socialstyrelsen som lanserat evidensbaserad praktik som kunskapsform för socialt arbete, och då framför allt betonat dess vetenskapliga del (Bergmark & Lundström 2011; Dellgran 2018). I vår studie återspeglas detta i de mer specifika typerna av såväl vetenskaplig som organisatorisk kunskap och i just evidensbaserad praktik som utpekad egen kunskapsform.

Socialt arbete som offentlig verksamhet befinner sig i dag således i en position mellan ett historiskt förankrat lokalt lekmannastyrt förvaltarskap, etablerade former av praktisk kunskap (individuell professionell och brukarkunskap) och ambitioner från staten att söka påverka utförandet av det lokala sociala arbetet via olika kunskapsformer. Det är en situation som knyter an till den inledningsvis beskrivna skillnaden mellan socialtjänsten och hälso- och sjukvården när det gäller lagreglerade former för på vilka grunder personalen ska utföra sitt arbete.

En utgångspunkt för de statliga ambitionerna att implementera evidensbaserad praktik inom socialt arbete är att man ansett att det här saknats en motsvarighet till just den medicinska praktikens grund i "vetenskap och beprövad erfarenhet" (Socialdepartementet 2008) och till hälso- och sjukvårdens professioner. Det vill säga professioner i form av läkare och sjuksköterskor som enligt lag och sanktione-

rade i form av statlig legitimering ska utföra sitt arbete enligt denna vetenskap och beprövade erfarenhet.

Den pluralism av kunskapsformer som enligt enhetscheferna i denna och i tidigare studier kännetecknar socialt arbete kan således knytas inte bara till den svenska modellen utan också till skillnader i utvecklingen av praktikens centrala professioner – något som lyfts fram i såväl tidigare forskning som i statliga utredningar (Pettersson 2001; Socialdepartementet 2008). Ett sätt att beskriva det är att när den kommunala förvaltningen och socialarbetarna som kollektivt inte själva svarar upp mot de nya kraven på "vetenskap och beprövad erfarenhet", har staten sett sig nödgad att driva på en sådan utveckling för medborgarnas skull. Ur ett sådant perspektiv kan det diskretionära handlingsutrymme som kommuner och socialarbetare har i dag ses som transitionellt för att lokalt förankra evidensbaserad praktik i en eftersträvad profession och verksamhet grundad på vetenskap och beprövad erfarenhet.

I en jämförande studie av socialarbetares och allmänläkares klientarbete visar Rexvid (2016) samtidigt på både likheter och skillnader mellan de två professionerna. Så till exempel hade båda en ambivalent inställning till evidensbaserad praktik och båda upplevde sällan brist på kunskap som ett problem. Exempel på skillnader är att socialsekreterarna tog kontroll över beslutsprocessen genom att etablera ett samarbete med klienten, eller använda tvångsmedel, medan allmänläkare kontrollerade processen genom att använda professionell kunskap. Resultaten manar till fler jämförande studier av professioner som dessa och till exempel lärare vad gäller relationen externa styr- eller ramfaktorer och faktisk praktik.

Avslutningsvis vill vi peka på ett antal begränsningar i vår studie. En risk som generellt präglar enkäter är att respondenter svarar i enlighet med omgivningens förväntningar; i vårt fall till exempel förväntningar på att arbeta vetenskapsbaserat och enligt evidensbaserad praktik. Att frågorna besvarats av en enhetschef eller motsvarande kan också förstärka en sådan risk. För att motverka detta har vi varit mycket tydliga med att alla respondenter och kommuner kommer att vara anonyma och att resultat enbart publiceras på aggregerad nivå. En annan begränsning är att kommuner i form av stads- eller kommundelar eller distrikt har behandlats som enskilda enheter inom det stratum kommunen i fråga tillhör. Detta val är baserat på att dessa kan tänkas fungera som delvis autonoma administrativa enheter och därmed tillämpa en mer eller mindre egen praxis när det gäller utbud och val av insatser. Om så inte är fallet kan det leda till en överrepresentation av vissa svarsalternativ inom ett stratum. Alternativet att en i kommunledningen centralt placerad person besvarat enkäten bedömdes som mindre lämpligt eftersom enkätfrågorna avsett praktisknära förhållanden.

Att enkäten i huvudsak är uppbyggd på frågor med fasta svarsalternativ och utgått från en given uppsättning kunskapsformer hämtade från den tidigare nämnda policy-

studien (Wollter m.fl. 2021) utgör också en begränsning sett till vilka olika kunskapsformer och grunder som enkätfrågorna kan tänkas fånga. Att respondenterna kan ha uppfattat begrepp som till exempel professionell kunskap eller evidensbaserad praktik på olika sätt bör också leda till försiktighet i tolkningen av resultaten. Detsamma gäller ramfaktorerna. Komplexiteten i de frågeställningar som studien söker besvara med hjälp av en webbenkät kombinerat med att enkäten vänder sig till enhetschefer och inte socialarbetare utgör också generella begränsningar i att få en så empiriskt praktiktrogen bild som möjligt av de aktuella verksamheterna.

Studien bör ses som ett första steg mot såväl breda som mer fördjupande komparativa studier av olika kunskaps- och ramfaktorers mer eller mindre simultana påverkan på utbudet och val av insatser inom socialtjänsten.

Referenser

- Alexanderson, K. (2006) *Vilja kunna förstå. Om implementering av systematisk dokumentation för verksamhetsutveckling i socialtjänsten*. Diss. Örebro: Örebro universitet.
- Alm, M. (2015) *När kunskap ska styra.– Om organisatoriska och professionella villkor för kunskapsstyrning inom missbruksvården*. Diss. Linköping: Linköping universitet.
- Avby, G. (2015) *Evidence in practice. On knowledge use and learning in social work*. Diss. Linköping: Linköping universitet.
- Avby, G. (2018) *Att utveckla en professionell expertis. En bok om kunskap och lärande*. Lund: Studentlitteratur.
- Avby, G., Nilsen, P. & Ellström, P.-E. (2017) Knowledge use and learning in everyday social work practice. A study in child investigation work. *Child and Family Social Work*, 22(4): 51–61.
- Bergmark, A. Bergmark, Å. & Lundström, T. (2011) *Evidensbaserat socialt arbete. Teori, kritik, praktik*. Stockholm: Natur & Kultur.
- Bergmark, Å. & Lundström, T. (2000) Kunskaper och kunskapssyn. Om socialarbetare inom socialtjänsten. *Socionomens forskningssupplement*, 12: 1–16.
- Bergmark, A. & Lundström, T. (2008) Evidensfrågan och socialtjänsten. Om socialarbetares inställning till en vetenskapligt grundad praktik. *Socionomens forskningsupplement*, 23: 5–14.
- Bergmark, A. & Lundström, T. (2011) Evidensbaserad praktik i svenskt socialt arbete. Om ett programs mottagande, förändring och möjligheter i en ny omgivning. I: I. Bohlin & M. Sager (red.) *Evidensens många ansikten. Evidensbaserad praktik i praktiken*. Lund: Arkiv förlag.
- Bergmark, A., Skogens, L. & von Greiff, N. (2014) The pursuit of evidence-based practice. Comparisons of three guidelines on psychosocial interventions for alcohol problems. *Nordic Studies on Alcohol and Drugs*, 31(3): 271–288.
- Billsten, J. (2019) *Dissemination and implementation of the Swedish national guidelines for treatment of substance use. A five year evaluation*. Växjö: Linnéuniversitetet.
- Blom, B., Morén, S. & Nygren, L. (2013) *Kunskap i socialt arbete. Om villkor, processer och användning*. Stockholm: Natur & Kultur.
- Bohlin, I. (2011) Evidensbaserat beslutsfattande i ett vetenskapsbaserat samhälle. Om evidensrörelsens ursprung, utbredning och gränser. I: I. Bohlin & M. Sager (red.) *Evidensens många ansikten*. Lund: Studentlitteratur.

- Börjeson, B. (2006) Socialarbetaren och kunskapneurosen. I: B. Blom, S. Morén & L. Nygren (red.) *Kunskap i socialt arbete. Om villkor, processer och användning*. Stockholm: Natur & Kultur.
- Dahllöf, U. (1967) *Skoldifferentiering och undervisningsförlopp. Komparativa mål- och processanalyser av skolsystem*. Stockholm: Almqvist & Wiksell.
- Dellgran, P. (2018) Forskningens roll i den statliga kunskapsstyrningens tid. I: M. Dahlstedt & P. Lalander (red.) *Manifest. För ett socialt arbete i tiden*. Lund: Studentlitteratur.
- Denvall, V. (2001) *Viljen vi veta, viljen vi förstå ... kunskapsbildning inom socialtjänsten*. Blekinge FoU-enhet för socialtjänst, primärvård och psykiatri.
- Drury-Hudson, J. (1997) A model of professional knowledge for social work practice. *Australian Social Work*, 50(3): 35–44.
- Drury-Hudson, J. (1999) Decision making in child protection. The use of theoretical, empirical and procedural knowledge by novices and experts and implications for fieldwork placement. *British Journal of Social Work*, 29(1): 147–169.
- Eriksson, E. (2015) *Sanktionerat motstånd. Brukarinflytande som fenomen och praktik*. Diss. Lund: Lunds universitet.
- Eriksson, E. (2017) Brukare och inflytande. Brukarrepresentanters kooptering i socialtjänst och psykiatri. I: S. Linde & R. Scaramuzzino (red.) *Socialt arbete i civilsamhället. Aktörer, former och funktioner*. Lund: Studentlitteratur.
- Ershammar, D. (2007) *Hitta rätt! Vägledning till brukarinflytande i psykiatri och socialtjänsten*.
- Evetts, J. (2002) New directions in state and international professional occupations. Discretionary decision-making and acquired regulation. *Work, Employment and Society*, 16(2): 341–353.
- Evetts, J. (2003) The sociological analysis of professionalism. Occupational change in the modern world. *International Sociology*, 18(2): 395–415.
- Evetts, J. (2010) Reconnecting professional occupations with professional organizations. Risks and opportunities. I: L.G. Svensson & J. Evetts (red.) *Sociology of professions. continental and Anglo-Saxon traditions*. Göteborg: Daidalos AB.
- Forkby, T. & Höjer, S. (2008) Ritual eller strategi: Upphandlingar och ramavtal inom den sociala ungdomsvården. *Socialvetenskaplig tidskrift*, (2): 115–134.
- Forkby, T., Höjer, S. & Liljegren, A. (2014) Questions of control in child protection decision making. Laypersons' monitoring and governance in child protection committees in Sweden. *Journal of Social Work*, 15(5): 537–557.
- Forkby, T., Höjer, S., & Liljegren, A. (2016) Making sense of common sense. Examining the decision-making of politically appointed representatives in Swedish child protection. *Child & Family Social Work*, 21(1): 14–25.
- Gambrill, E. (2006) Evidence-based practice and policy. Choices ahead. *Research on Social Work Practice*, 16(3): 338–357.
- Gambrill, E. (2019) The promotion of avoidable ignorance in the British Journal of Social Work. *Research on Social Work Practice*, 29(4): 455–469.
- Gegner, H., Righard, E. & Denvall, V. (2018) Otydlighetens betydelse. De regionala utvecklingsledningarna och evidensbaserad praktik inom den sociala barn- och ungdomsvården. *Socialvetenskaplig tidskrift*, 25(2): 153–172.
- Hall, P. (2012) *Managementbyråkratin. Organisationspolitisk makt i svensk offentlig förvaltning*. Stockholm: Liber förlag.
- Harlow, E. (2003) New managerialism, social service departments and social work practice today. *Practice*, 15(2): 29–44.

- Hsieh, H., & Shannon, S. (2005). Three approaches to qualitative contentanalysis. *Qualitative health research*, 15(9), 1277-1288.
- Höjer, S. & Forkby, T. (2011) Care for sale. The influence of new public management in child protection in Sweden. *British Journal of Social Work*, 41(1): 93-110.
- Karlsson, M. (2016) Brukardialogmodellen. Om brukarens kunskap i den evidensbaserade praktiken. *Socialmedicinsk tidskrift*, 93(6): 659-667.
- Kjellbom, P. (2009) Rättssäkerhet och flexibilitet i kommunala riktlinjer för ekonomiskt bistånd. *RETFÆRD*, 32(4): 80-103.
- Liljegren, A. & Parding, K. (2010) Ändrad styrning av välfärdsprofessioner, Exemplet evidensbaserad i socialt arbete. *Socialvetenskaplig tidskrift*, 17(3/4): 270-288.
- Lindgren, L. (2014) *Nya utvärderingsmonstret. Om kvalitetsmätning i den offentliga sektorn*. Lund: Studentlitteratur.
- Lindqvist, E. (2014) *Institutionsvård, incitament och information. En ESO-rapport om placering av ungdomar med sociala problem*, Vol. 8. Expertgruppen för studier i offentlig ekonomi.
- Nilsson, K. & Sunesson, S. (1988) *Konflikt, kontroll, expertis*. Lund: Arkiv förlag.
- Nordlander, L. (2007) *Mellan kunskap och handling. Om socialsekreterares kunskapsanvändning i utredningsarbetet*. Diss. Umeå: Umeå universitet
- Nykänen, P. (2017) "Critical appraisal". Riktlinjer och praktikerns dilemma. *Socialvetenskaplig tidskrift*, 24(3-4): 219-237.
- Osmond, J. (2001) *The practice of knowledge use. A study of the explicit and tacit understandings of practitioners*. Diss. Brisbane: The University of Queensland.
- Osmond, J. (2006) Knowledge use in social work practice. Examining its functional possibilities. *Journal of Social Work*, 6(3): 221-237.
- Pawson, R., Boaz, A., Grayson, L., Long, A. & Barnes, C. (2003) *Types and quality of knowledge in social care*. London: Social Care Institute for Excellence.
- Payne, M. (2007) Performing as a "wise person" in social work practice. *Practice: Social Work in Action*, 19(2): 85-96.
- Pettersson, U. (2001) *Socialt arbete, politik och professionalisering. Den historiska utvecklingen i USA och Sverige*. Stockholm: Natur & Kultur
- Power, M. (1997) *The audit society. Rituals of verification*. Oxford: Oxford University Press.
- Regeringen (2014). En samlad kunskapsstyrning för hälso- och sjukvård och socialtjänst. Ds 2014:9
- Rexvid, D. (2016) *Professionsutövning och kunskapsstyrning. En jämförelse av socialarbetare och allmänläkarens klientarbete*. Diss. Umeå: Umeå universitet.
- Rothstein, B. & Trädgårdh, L. (2007) The state and the civil society in a historical perspective. The case of Sweden. I: L. Trädgårdh (red.) *State and civil society in Northern Europe. The Swedish model reconsidered*. New York, NY: Berghahn Books.
- SFS 2001:453. *Socialtjänstlag*. Stockholm: Socialdepartementet
- SFS 2010:659. *Patientsäkerhetslag*. Stockholm: Socialdepartementet
- Shanks, E. (2016) *Managing social work. Organisational conditions and everyday work for managers in the Swedish social services*. Diss. Stockholm: Stockholms universitet.
- Shanks, E., Lundström, T. & Bergmark, Å. (2014) Embedded in practice? Swedish social work managers on sources of managerial knowledge. *Human Service Organizations: Management, Leadership & Governance*, 38(5): 435-447.
- Shaw, I., Bell, M., Sinclair, I., Sloper, P., Mitchell, W., Dyson, P., Clayden, J. & Rafferty, J. (2009) An exemplary scheme? An evaluation of the integrated children's system. *British Journal of Social Work*, 39(4): 613-626.

- Sheppard, M. (1995) Social work, social science and practice wisdom. *British Journal of Social Work*, 25(3): 265–293.
- Socialdepartementet (1979) *Regeringens proposition om socialtjänsten. (Regeringens proposition 1979/80:1)*. Stockholm: Regeringskansliet.
- Socialdepartementet (2008) *Evidensbaserad praktik inom socialtjänsten. Till nytta för brukaren (SOU 2008:18)*. Stockholm: Regeringskansliet.
- Socialstyrelsen (2011) *På väg mot en evidensbaserad praktik inom socialtjänsten*. Stockholm: Socialstyrelsen.
- Socialstyrelsen (2017) *Evidensbaserad praktik i socialtjänsten 2007, 2010, 2013 och 2016. Kommunala enhetschefer om EBP under ett decennium*. Stockholm: Socialstyrelsen.
- Soydan, H. (2010) Evidence and policy. The case of social care services in Sweden. *The Policy Press*, 6(2): 179–193.
- Statistiska Centralbyrån (2018) Teknisk rapport. En beskrivning av genomförande och metoder. "Hälsa på lika villkor". Nationellt urval, 2018-08-31.
- Stranz, H. (2007) *Utrymme för variation*. Stockholm: Stockholms universitet.
- Tengvald, K. (2006) Mer beprövad erfarenhet för klienters och brukares bästa. *Socionomen*, (4), 70–74.
- Tipple, F. & Weissenbilder, M. (2019) *Den nationella SOM-undersökningen 2018. En metodöversikt. SOM-rapport nr 2019:2*. Göteborgs universitet.
- Trevithick, P. (2008) Revisiting the knowledge base of social work. A framework for practice. *British Journal of Social Work*, 38(6): 1212–1237.
- Tydén, T., Josefsson, C. & Messing, J. (2000) *Socialsekreterare och kunskapsbildning*. Stockholm: Socialstyrelsen.
- Wingfors, S. (2004) *Socionomyrkets professionalisering*. Diss. Göteborg: Göteborgs universitet.
- Wollter, F., Segnestam Larsson, O. & Oscarsson, L. (2021) Sustaining a plurality of imperatives. An institutional analysis of knowledge perspectives in Swedish social service policies. *Social Work and Social Science Review* (accepted for publication).
- Wurmser, T. (2009) The financial case for EBP. *Nursing Management*, 40(2): 12–14.
- Wörten, M. (2010) Att prioritera i socialtjänsten. Om kommunalt handlingsutrymme och beslutsfattande. *Socialvetenskaplig tidskrift*, (1), 28–45.
- Åström, K. (1988) *Socialtjänstlagstiftning i politik och förvaltning. En studie av parallella normbildningsprocesser*. Lund: Studentlitteratur.